

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

21 decembrie 2023*

Cuprins

I.	Cadrul juridic	4
	A. Statutul UEFA	4
	B. Reglementarea UEFA și a URBSFA privind „jucătorii formați pe plan local”	5
	1. Reglementarea UEFA	5
	2. Reglementarea URBSFA	5
II.	Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare	8
III.	Cu privire la admisibilitate	10
	A. Cu privire la condițiile procedurale de adoptare a deciziei de trimitere	10
	B. Cu privire la conținutul deciziei de trimitere	11
	C. Cu privire la realitatea litigiului și la relevanța întrebărilor adresate Curții	11
	D. Cu privire la dimensiunea transfrontalieră a acțiunii principale	12
IV.	Cu privire la întrebările preliminare	13
	A. Observații introductive	14
	1. Cu privire la obiectul cauzei principale	14
	2. Cu privire la aplicabilitatea dreptului Uniunii în privința sportului și a activității asociațiilor sportive	14
	3. Cu privire la articolul 165 TFUE	16
	B. Cu privire la întrebările preliminare în măsura în care acestea privesc articolul 101 TFUE	18

* Limba de procedură: franceza.

1.	Cu privire la interpretarea articolului 101 alineatul (1) TFUE	19
a)	Cu privire la existența unei „decizii a unei asocieri de întreprinderi”	19
b)	Cu privire la afectarea comerțului dintre statele membre	19
c)	Cu privire la noțiunea de comportament având ca „obiect” sau „efect” să aducă atingere concurenței și cu privire la caracterizarea existenței unui astfel de comportament	19
1)	Cu privire la caracterizarea existenței unui comportament având ca „obiect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței	20
2)	Cu privire la caracterizarea existenței unui comportament având ca „efect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței	22
3)	Cu privire la calificarea drept decizie a unei asocieri de întreprinderi având ca „obiect” sau ca „efect” restrângerea concurenței a normelor care impun cluburilor să dețină o cotă minimă de jucători denumiți „formați pe plan local” în echipele lor	23
d)	Cu privire la posibilitatea de a considera că anumite comportamente specifice nu intră sub incidența articolului 101 alineatul (1) TFUE	25
2.	Cu privire la interpretarea articolului 101 alineatul (3) TFUE	26
C.	Cu privire la întrebările preliminare în măsura în care privesc articolul 45 TFUE	30
1.	Cu privire la existența unei discriminări indirecte sau a unui obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor	30
2.	Cu privire la existența unei eventuale justificări	31
V.	Cu privire la cheltuielile de judecată	33

„Trimitere preliminară – Concurență – Piața internă – Reglementare instituită de asociații sportive cu întindere internațională și națională – Fotbal profesionist – Entități de drept privat investite cu competențe de reglementare, de control și de sancționare – Norme care impun cluburilor de fotbal profesionist să recurgă la un număr minim de jucători denumiți «formați pe plan local» – Articolul 101 alineatul (1) TFUE – Decizie a unei asocieri de întreprinderi care aduce atingere concurenței – Noțiunile «obiect» și «efect» anticoncurențiale – Excepție în temeiul articolului 101 alineatul (3) TFUE – Condiții – Articolul 45 TFUE – Discriminare indirectă pe motiv de cetățenie – Obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor – Justificare – Condiții – Sarcina probei”

În cauza C-680/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal de premiere instance francophone de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță francofon din Bruxelles, Belgia), prin decizia din 15 octombrie 2021, primită de Curte la 11 noiembrie 2021, în procedura

UL,

SA Royal Antwerp Football Club

împotriva

Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA),

cu participarea

Union des associations européennes de football (UEFA),

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul L. Bay Larsen, vicepreședinte, domnul A. Arabadjiev, doamna K. Jürimäe, domnul C. Lycourgos și doamna O. Spineanu-Matei, președinți de cameră, domnul M. Safjan, doamna L. Š. Rossi, domnii I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl, J. Passer (raportor), doamna M. L. Arastey Sahún și domnul M. Gavalec, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: doamna M. Krausenböck, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 noiembrie 2022,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru UL, de J.-L. Dupont, S. Engelen, M. Hissel și F. Stockart, avocați;
- pentru SA Royal Antwerp Football Club, de J.-L. Dupont, M. Hissel și F. Stockart, avocați;
- pentru Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA), de N. Cariat, E. Matthys și A. Stévenart, avocați;
- pentru Union des associations européennes de football (UEFA), de B. Keane, D. Slater și D. Waelbroeck, avocați;
- pentru guvernul belgian, de P. Cottin, J.-C. Halleux, C. Pochet și L. Van den Broeck, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de K. Boskovits, în calitate de agent;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, A. Kramarczyk-Szaładzińska și M. Wiącek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, R. Capaz Coelho și C. Chambel Alves, în calitate de agenți;
- pentru guvernul român, de L.-E. Bațagoi, E. Gane, L. Lițu și A. Rotăreanu, în calitate de agenți;

- pentru guvernul suedez, de H. Eklinder, J. Lundberg, C. Meyer-Seitz, A. Runeskjöld, M. Salborn Hodgson, R. Shaksavan Eriksson, H. Shev și O. Simonsson, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de S. Baches Opi, B.-R. Killmann, D. Martin și G. Meessen, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 9 martie 2023,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 45 și 101 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între UL și SA Royal Antwerp Football Club (denumită în continuare „Royal Antwerp”), pe de o parte, și Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de anulare a unei sentințe arbitrale prin care s-a respins ca în parte inadmisibilă și în parte neîntemeiată o acțiune în declararea nulității și în despăgubire introdusă de UL și de Royal Antwerp împotriva Union des associations européennes de football (UEFA) și a URBSFA.

I. Cadrul juridic

A. Statutul UEFA

- 3 UEFA este o asociație de drept privat cu sediul în Elveția. Potrivit articolului 2 din statutul său, în versiunea adoptată în anul 2021 (denumit în continuare „statutul UEFA”), aceasta are ca scop printre altele „să abordeze toate aspectele care privesc fotbalul european”, „să supravegheze și să controleze dezvoltarea fotbalului în Europa în toate formele sale”, precum și „să pregătească și să organizeze competiții internaționale și turnee internaționale de fotbal sub toate formele sale la nivel european”.
- 4 În conformitate cu articolul 5 din statutul UEFA, orice asociație care este stabilită într-o țară europeană recunoscută ca stat independent de majoritatea membrilor Organizației Națiunilor Unite (ONU) și care este responsabilă de organizarea fotbalului în țara respectivă poate deveni membru al UEFA. În temeiul articolului 7a din acest statut, o astfel de calitate implică obligația asociațiilor în cauză de a respecta printre altele statutul, regulamentele și deciziile UEFA, precum și de a supraveghea respectarea lor, în țara de care aparțin, de către ligile profesionale subordonate acestora, precum și de către cluburi și jucători. În practică, peste 50 de asociații naționale de fotbal sunt în prezent membre ale UEFA.
- 5 Potrivit articolelor 11 și 12 din statutul menționat, organele UEFA cuprind printre altele un „organ suprem” denumit „congres” și un „comitet executiv”.

B. Reglementarea UEFA și a URBSFA privind „jucătorii formați pe plan local”

1. Reglementarea UEFA

- 6 La 2 februarie 2005, comitetul executiv al UEFA a adoptat norme care prevăd că cluburile de fotbal profesionist care participă la competițiile internaționale de fotbal intercluburi organizate de UEFA trebuie să înscrie pe foaia de meci un număr maxim de 25 de jucători, care, la rândul său, trebuie să includă un număr minim de jucători calificați drept „jucători formați pe plan local” și definiți ca fiind jucători care, indiferent de cetățenia lor, au fost formați timp de cel puțin trei ani, între 15 și 21 de ani, de clubul lor sau de un alt club afiliat la aceeași asociație națională de fotbal (denumite în continuare „normele referitoare la «jucătorii formați pe plan local»”).
- 7 La 21 aprilie 2005, normele referitoare la „jucătorii formați pe plan local” au fost aprobate de congresul UEFA în cadrul unei reuniuni care a reunit toate asociațiile naționale de fotbal membre ale acesteia și care a avut loc la Tallinn (Estonia) (denumit în continuare „Congresul de la Tallinn”).
- 8 Începând cu sezonul 2007/2008, aceste norme prevăd obligația cluburilor de fotbal profesionist care participă la o competiție internațională de fotbal intercluburi organizată de UEFA de a înscrie pe foaia de meci un număr minim de 8 „jucători formați pe plan local”, în cadrul unei liste care cuprinde un număr maxim de 25 de jucători. Dintre acești 8 jucători, cel puțin 4 trebuie să fi fost formați de clubul în cauză.

2. Reglementarea URBSFA

- 9 URBSFA este o asociație care are sediul în Belgia. Aceasta are ca obiect asigurarea organizării și a promovării fotbalului în acest stat membru. În această calitate, ea este membră atât a UEFA, cât și a Fédération internationale de football association (FIFA).
- 10 În cursul anului 2011, URBSFA a introdus în regulamentul său federal norme referitoare la „jucătorii formați pe plan local”.
- 11 În versiunea aplicabilă în cursul procedurii arbitrale care a precedat procedura principală, aceste norme aveau următorul cuprins:

„Articolul P335.11 – Diviziile fotbal profesionist 1A și 1B: trimiterea listei «Squad size limit»

1. Liste care trebuie trimise

11. Toate cluburile din diviziile 1A și 1B de fotbal profesionist trebuie să trimită următoarele liste [...] și să le actualizeze:

- o listă cu maximum 25 de jucători [...] dintre care cel puțin 8 trebuie să fie formați de cluburi belgiene în sensul articolului P1422.12, cu precizarea că cel puțin 3 jucători trebuie să îndeplinească condiția suplimentară reprodusă la articolul P1422.13. În cazul în care nu sunt atinse aceste praguri minime, jucătorii respectivi nu pot fi înlocuiți cu jucători care nu au aceste calități.

[...]

Articolul P1422 – Înscriere obligatorie pe foaia de meci

1. Pentru primele echipe ale cluburilor de fotbal profesionist

11. În cadrul participării lor la competițiile oficiale ale primelor echipe [...], cluburile de fotbal profesionist sunt obligate să menționeze pe foaia de meci un minimum de șase jucători care au fost formați de un club belgian, dintre care cel puțin 2 îndeplinesc condiția suplimentară reprodusă la punctul 13 de mai jos. Atunci când clubul nu poate înscrie numărul minim de jucători prevăzut la paragraful precedent, acesta nu îi poate înlocui prin înscrierea unor jucători care nu au această calitate.

12. Se consideră că au fost formați de un club belgian înaintea împlinirii vârstei de 23 de ani jucătorii care au făcut obiectul unei calificări timp de cel puțin trei sezoane complete pentru un club în Belgia.

13. Îndeplinesc condiția suplimentară jucătorii care au făcut obiectul unei calificări timp de cel puțin trei sezoane complete la un club din Belgia înaintea împlinirii vârstei de 21 de ani.

[...]

15. Cluburile din diviziile 1A și 1B de fotbal profesionist pot înscrie pe foaia de meci numai jucători care figurează pe listele «Squad size limit» ale clubului ([articolul] P335).

16. În cazul unei încălcări a normelor de mai sus, instanța federală competentă aplică sancțiunile prevăzute pentru înscrierea unor jucători necalificați [...], cu excepția amenzilor.”

- 12 Ulterior, aceste norme au fost modificate. În versiunea la care face referire instanța de trimitere în cererea sa de decizie preliminară, acestea au următorul cuprins:

„Articolul B4.1[12]

Pentru participarea la meciurile oficiale ale primelor echipe în fotbalul competitiv, se aplică condiții specifice pentru fotbalul profesionist și pentru fotbalul amator.

Articolul P

Toate cluburile din diviziile 1A și 1B de fotbal profesionist trebuie să trimită următoarele liste [...] și să le actualizeze:

1° o listă cu maximum 25 de jucători [...], dintre care cel puțin 8 trebuie să fie formați de cluburi belgiene (aceștia sunt jucătorii care au făcut obiectul unei calificări timp de cel puțin trei sezoane complete pentru un club din Belgia înainte de împlinirea vârstei de 23 de ani), cu precizarea că cel puțin 3 jucători trebuie să întrunească cerința suplimentară care constă în îndeplinirea acestei condiții înainte de împlinirea vârstei de 21 de ani. În cazul în care nu sunt atinse aceste praguri minime, jucătorii respectivi nu pot fi înlocuiți cu jucători care nu au aceste calități.

[...]

Pentru a putea înscrie un jucător pe lista «Squad size limit»:

- acesta trebuie să fie afiliat la federație și să fie înregistrat sau să îndeplinească toate condițiile pentru participarea la un meci oficial pentru clubul care solicită înscrierea; și
- dacă este vorba despre un sportiv remunerat care nu este resortisant al unei țări membre a [Spațiului Economic European (SEE)], pentru a i se putea elibera permisul unic la care are dreptul [...], trebuie să se furnizeze fie o copie a permisului unic încă valabil, fie o copie a certificatului oficial eliberat de administrația locală de la locul său de reședință din Belgia prin care să se confirme că sportivul remunerat s-a prezentat la administrație.
- acesta trebuie să îndeplinească condițiile de participare la un meci oficial. Modificările la această listă pot fi validate numai de administrația federală.

[...]

Articolul B6.109

Următoarele obligații sunt valabile în ceea ce privește înscrierea jucătorilor pe foaia de meci.

Articolul P

Următoarele dispoziții sunt valabile pentru primele echipe ale cluburilor de fotbal profesionist:

În cadrul participării lor la competițiile oficiale ale primelor echipe, cluburile de fotbal profesionist sunt obligate să menționeze pe foaia de meci un minimum de 6 jucători care au fost formați de un club belgian, dintre care cel puțin 2 îndeplinesc condiția suplimentară reprodusă mai jos.

Atunci când clubul nu poate înscrie numărul minim de jucători prevăzut la paragraful precedent, acesta nu îi poate înlocui prin înscrierea unor jucători care nu au această calitate.

- Se consideră că au fost formați de un club belgian înaintea împlinirii vârstei de 23 de ani jucătorii care au făcut obiectul unei calificări timp de cel puțin 3 sezoane complete pentru un club în Belgia.
- Îndeplinesc condiția suplimentară jucătorii care au făcut obiectul unei calificări timp de cel puțin 3 sezoane complete la un club din Belgia înaintea împlinirii vârstei de 21 de ani.

[...]

Cluburile din diviziile 1A și 1B de fotbal profesionist pot înscrie pe foaia de meci numai jucătorii care figurează pe listele «Squad size limit» ale clubului.

În cazul unei încălcări a normelor de mai sus, instanța federală competentă aplică sancțiunile prevăzute pentru înscrierea unor jucători necalificați, cu excepția amenzilor.”

II. Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

- 13 UL este un jucător de fotbal profesionist care deține cetățenia unei țări terțe, precum și cetățenia belgiană. Acesta își exercită activitatea profesională în Belgia de mai mulți ani. El a lucrat succesiv în cadrul Royal Antwerp, club de fotbal profesionist stabilit în Belgia, iar ulterior pentru un alt club de fotbal profesionist.
- 14 La 13 februarie 2020, UL a sesizat Cour Belge d'Arbitrage pour le Sport (Curtea de Arbitraj Sportiv din Belgia, denumită în continuare „CBAS”) pentru a se declara, în special, că normele privind „jucătorii formați pe plan local” adoptate de UEFA și de URBSFA sunt nule de plin drept pentru motivul că încalcă articolele 45 și 101 TFUE, precum și pentru a obține repararea prejudiciului pe care i l-au cauzat aceste norme. Ulterior, Royal Antwerp a intervenit voluntar în procedură, solicitând de asemenea să fie despăgubit pentru prejudiciul cauzat de normele menționate.
- 15 Printr-o sentință arbitrală pronunțată la 10 iulie 2020, CBAS a decis că aceste cereri erau inadmisibile în măsura în care priveau normele privind „jucătorii formați pe plan local” adoptate de UEFA și admisibile, dar neîntemeiate în măsura în care priveau normele adoptate de URBSFA.
- 16 În ceea ce privește normele adoptate de UEFA, care nu a fost parte la procedura arbitrală, CBAS a apreciat, în special că, ținând seama de caracterul lor propriu și distinct în raport cu cele adoptate de diferitele asociații naționale de fotbal membre ale UEFA, printre care URBSFA, acestea nu puteau fi considerate ca fiind rezultatul unei înțelegeri între aceste diferite entități, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE.
- 17 În ceea ce privește normele adoptate de URBSFA, CBAS a considerat în esență, pe de o parte, că acestea nu aduceau atingere libertății de circulație a lucrătorilor garantate la articolul 45 TFUE pentru motivul că erau aplicabile fără distincție, că nu generau nicio discriminare directă sau indirectă în funcție de cetățenie și că erau, în orice caz, justificate de obiective legitime, necesare pentru urmărirea acestora din urmă și proporționale în acest scop. Pe de altă parte, CBAS a statuat că aceste norme nu aveau nici ca obiect, nici ca efect restrângerea concurenței și că erau, pe de altă parte, necesare și proporționale pentru urmărirea unor obiective legitime, astfel încât nici ele nu încălcau articolul 101 alineatul (1) TFUE.
- 18 În consecință, CBAS a respins cererile formulate de UL și de Royal Antwerp.
- 19 Prin citația notificată la 1 septembrie 2020, UL și Royal Antwerp au chemat în judecată URBSFA în fața tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță francofon din Bruxelles, Belgia) pentru a obține anularea sentinței arbitrale astfel pronunțate pentru motivul că aceasta ar încălca ordinea publică în sensul articolului 1717 din Codul judiciar belgian.
- 20 În susținerea concluziilor lor, aceștia arată în esență, pe de o parte, că normele privind „jucătorii formați pe plan local” care au fost adoptate de UEFA și de URBSFA pun în aplicare un plan de ansamblu având ca obiect și ca efect restrângerea concurenței în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE. Pe de altă parte, aceste norme ar aduce atingere libertății de circulație a lucrătorilor garantate la articolul 45 TFUE, întrucât limitează atât posibilitatea unui club de fotbal profesionist precum Royal Antwerp de a recruta jucători care nu răspund cerinței de ancorare locală sau națională pe care o prevăd, precum și de a-i alinia cu ocazia unui meci, cât și posibilitatea unui jucător precum UL de a fi recrutat și aliniat de un club față de care nu se poate prevala de o astfel de ancorare.

- 21 La 9 noiembrie 2021, UEFA a depus o cerere de intervenție voluntară în susținerea concluziilor URBSFA.
- 22 Printr-o hotărâre pronunțată la 26 noiembrie 2021, respectiv ulterior datei la care prezenta cerere de decizie preliminară a fost primită la Curte, intervenția voluntară a UEFA a fost declarată admisibilă. La 13 decembrie 2021, instanța de trimitere a informat Curtea cu privire la admiterea acestei noi părți din litigiul principal, conform articolului 97 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții.
- 23 În decizia de trimitere, tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță francofon din Bruxelles) arată, în primul rând, că sentința arbitrală în discuție în litigiul principal se întemeiază, atât în măsura în care constată inadmisibilitatea parțială a cererilor formulate de UL și de Royal Antwerp, cât și în măsura în care le respinge ca nefondate în rest, pe interpretarea și pe aplicarea a două dispoziții ale dreptului Uniunii – și anume articolele 45 și 101 TFUE – a căror nerespectare poate fi calificată drept „încălcarea ordinii publice” în sensul articolului 1717 din Codul judiciar belgian, ținând seama de natura lor și de jurisprudența relevantă a Curții (Hotărârea din 1 iunie 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, și Hotărârea din 26 octombrie 2006, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675).
- 24 În al doilea rând, instanța de trimitere consideră că îi este necesar să obțină din partea Curții precizări cu privire la interpretarea articolelor 45 și 101 TFUE, pentru a putea pronunța propria hotărâre. În esență, această instanță ridică, în primul rând, problema dacă normele privind „jucătorii formați pe plan local” care au fost adoptate de UEFA și de URBSFA pot fi calificate drept „acord între întreprinderi”, „decizie a unei asocieri de întreprinderi” sau „practică concertată” în sensul articolului 101 TFUE. În al doilea rând, aceasta ridică problema conformității respectivelor norme cu interzicerea înțelegerilor prevăzută la acest articol și cu libertatea de circulație a lucrătorilor garantată la articolul 45 TFUE, precum și a caracterului eventual justificat, adecvat, necesar și proporțional al normelor menționate. În acest context, instanța menționată se referă în special la un comunicat de presă publicat de Comisia Europeană și la un studiu realizat în numele acestei instituții, a cărui „principală concluzie” este că normele în discuție pot avea efecte discriminatorii indirecte în funcție de cetățenie și efecte restrictive asupra liberei circulații a lucrătorilor, despre care nu s-a stabilit că sunt proporționale cu beneficiile limitate care decurg în termeni de echilibru competitiv între cluburile de fotbal și în termeni de formare a jucătorilor, având în vedere măsurile alternative mai puțin restrictive care par să poată fi avute în vedere.
- 25 În aceste condiții, tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță francofon din Bruxelles) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 101 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune planului referitor la „[jucătorii formați pe plan local]” adoptat la 2 februarie 2005 de Comitetul executiv al UEFA, aprobat de cele 52 de asociații membre ale UEFA la Congresul de la Tallinn la 21 aprilie 2005 și pus în aplicare prin regulamente adoptate atât de UEFA, cât și de federațiile membre ale acesteia?
- 2) Articolele 45 și 101 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării normelor privind înscrierea și alinierea pe foaia de meci a jucătorilor formați pe plan local, standardizate de articolele P335.11 și P.1422 din Regulamentul federal al URBSFA și reluate la articolul B4.1[12] din titlul 4 și la articolul B6.109 din titlul 6 din noul Regulament al URBSFA?”

III. Cu privire la admisibilitate

- 26 URBSFA, UEFA, guvernul român și Comisia au pus la îndoială admisibilitatea celor două întrebări adresate de instanța de trimitere.
- 27 Argumentele pe care le invocă în această privință sunt, în esență, de patru tipuri. Acestea cuprind, în primul rând, argumente de ordin procedural întemeiate pe faptul că decizia de trimitere a fost adresată înainte de admiterea intervenției UEFA și, așadar, de ascultarea acesteia în procedura principală. În al doilea rând, sunt invocate argumente de ordin formal potrivit cărora conținutul acestei decizii nu ar respecta cerințele enunțate la articolul 94 litera (a) din Regulamentul de procedură, întrucât nu ar prezenta în mod suficient de detaliat cadrul juridic și factual în care instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, situație care ar fi de natură să împiedice persoanele interesate să își exprime în mod util poziția cu privire la aspectele care trebuie soluționate. În al treilea rând, sunt prezentate argumente de ordin material care țin de caracterul ipotetic al cererii de decizie preliminară, întrucât nu ar exista un litigiu real, a cărui soluționare ar putea face necesară o decizie de interpretare din partea Curții. O astfel de situație ar decurge în special din faptul că normele referitoare la „jucătorii formați pe plan local” nu au împiedicat ca UL să fie recrutat și aliniat de Royal Antwerp și ulterior de un alt club de fotbal profesionist. În al patrulea rând, litigiul principal ar trebui considerat ca fiind „pur intern” în raport cu articolul 45 TFUE și nesusceptibil să „afect[e] comerțul dintre statele membre” în sensul articolului 101 TFUE, ținând seama de natura sa *inter partes*, de cetățenia UL, de locul de stabilire a Royal Antwerp, precum și de domeniul de aplicare geografic limitat al normelor care au fost adoptate de URBSFA.

A. Cu privire la condițiile procedurale de adoptare a deciziei de trimitere

- 28 În cadrul unei proceduri preliminare, nu este de competența Curții, având în vedere repartizarea funcțiilor între aceasta și instanțele naționale, să verifice dacă decizia de trimitere a fost luată în conformitate cu normele naționale de organizare judecătorească și de procedură judiciară. În plus, Curtea trebuie să rămână fidelă acestei decizii atât timp cât ea nu a fost revocată în cadrul căilor de atac eventuale prevăzute de dreptul intern (Hotărârea din 14 ianuarie 1982, Reina, 65/81, EU:C:1982:6, punctul 7, și Hotărârea din 29 martie 2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, punctul 70).
- 29 În speță, nu revine, așadar, Curții sarcina de a lua poziție cu privire la eventualele consecințe aferente, în cadrul procedurii principale și în temeiul normelor naționale de procedură judiciară aplicabile acesteia, admiterii unei noi părți ulterior adoptării deciziei de trimitere.
- 30 În ceea ce privește, pe de altă parte, procedura care a precedat prezenta hotărâre, este necesar să se arate că articolul 97 alineatul (2) din Regulamentul de procedură prevede că, atunci când se admite intervenția unei noi părți în litigiul principal, în timp ce procedura în fața Curții este deja pendinte, această parte acceptă procedura în starea în care se află în momentul în care Curtea este informată cu privire la admiterea sa. În plus, în speță, trebuie să se constate că, ținând seama de starea în care se afla procedura menționată la momentul la care Curtea a fost informată cu privire la admiterea intervenției UEFA în litigiul principal, acestei părți nu doar că i s-au comunicat toate actele de procedură deja notificate celorlalte persoane interesate, astfel cum prevede aceeași dispoziție, ci, de asemenea, aceasta a putut prezenta și a prezentat ulterior efectiv observații în cursul fazei scrise, apoi în ședința de audiere a pledoariilor.

B. Cu privire la conținutul deciziei de trimitere

- 31 Procedura instituită la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru a pronunța o hotărâre în litigiile cu care sunt sesizate. Potrivit unei jurisprudențe constante, reflectată în prezent la articolul 94 literele (a) și (b) din Regulamentul de procedură, necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să îi fie utilă instanței naționale presupune definirea de către aceasta a cadrului factual și normativ în care se încadrează întrebările adresate sau cel puțin explicarea ipotezelor de fapt pe care se întemeiază aceste întrebări. În plus, este indispensabil, așa cum prevede articolul 94 litera (c) din Regulamentul de procedură, ca cererea de decizie preliminară să expună motivele care au determinat instanța de trimitere să aibă îndoieli cu privire la interpretarea sau validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura pe care ea o stabilește între aceste dispoziții și reglementarea națională aplicabilă litigiului principal. Aceste cerințe sunt valabile în special în domeniile care se caracterizează prin situații de fapt și de drept complexe, precum domeniul concurenței (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 noiembrie 2012, Pringle, C-370/12, EU:C:2012:756, punctul 83, precum și Hotărârea din 29 iunie 2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, punctele 23 și 24).
- 32 Pe de altă parte, informațiile furnizate în decizia de trimitere sunt destinate nu numai să permită Curții să dea răspunsuri utile, ci și să ofere guvernelor statelor membre, precum și celorlalte părți interesate posibilitatea de a prezenta observații, conform articolului 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 aprilie 1982, Holdijk și alții, 141/81-143/81, EU:C:1982:122, punctul 7, precum și Hotărârea din 11 aprilie 2000, Deliège, C-51/96 și C-191/97, EU:C:2000:199, punctul 31).
- 33 În speță, cererea de decizie preliminară îndeplinește cerințele amintite la cele două puncte precedente din prezenta hotărâre. Astfel, decizia de trimitere prezintă în mod detaliat cadrul factual și normativ în care se încadrează întrebările adresate Curții. În plus, această decizie expune în mod succint, dar clar motivele de fapt și de drept care au determinat instanța de trimitere să considere că era necesar să adreseze aceste întrebări, precum și legătura care există, în opinia sa, între articolele 45 și 101 TFUE și litigiul principal, în lumina jurisprudenței Curții.
- 34 Pe de altă parte, conținutul observațiilor scrise prezentate Curții evidențiază faptul că autorii lor nu au avut nicio dificultate în înțelegerea cadrului factual și juridic în care se încadrează întrebările adresate de instanța de trimitere pentru a înțelege sensul și conținutul afirmațiilor factuale care stau la baza acestora, pentru a înțelege motivele pentru care instanța de trimitere a considerat necesar să le adreseze, precum și, în definitiv, pentru a lua poziție în mod complet și util în această privință.

C. Cu privire la realitatea litigiului și la relevanța întrebărilor adresate Curții

- 35 Este numai de competența instanței naționale care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată să aprecieze, în raport cu particularitățile cauzei, atât necesitatea unei întrebări preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. Rezultă că întrebările adresate de instanțele naționale beneficiază de o prezumție de relevanță și că Curtea poate refuza să se pronunțe asupra întrebărilor respective numai dacă este evident că interpretarea solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau dacă Curtea nu dispune de elementele

de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările menționate [a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, punctele 15 și 18, precum și Hotărârea din 7 februarie 2023, Confédération paysanne și alții (Mutageneză aleatorie in vitro), C-688/21, EU:C:2023:75, punctele 32 și 33].

- 36 În speță, trebuie să se constate că afirmațiile instanței de trimitere rezumate la punctele 14-24 din prezenta hotărâre atestă caracterul real al litigiului principal. În plus, din aceleași afirmații rezultă că faptul că instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, în acest cadru, cu privire la interpretarea articolelor 45 și 101 TFUE nu este în mod vădit lipsit de legătură cu realitatea și cu obiectul litigiului principal.
- 37 Astfel, din afirmațiile menționate reiese, în primul rând, că această instanță este sesizată cu o cerere de anulare a unei sentințe arbitrale prin care CBAS a respins, ca în parte inadmisibilă și în parte neîntemeiată, o acțiune în declararea nulității și în despăgubire introdusă de UL și de Royal Antwerp împotriva normelor URBSFA și UEFA referitoare la „jucătorii formați pe plan local”. În al doilea rând, această sentință arbitrală se întemeiază pe o interpretare, precum și pe o aplicare a articolelor 45 și 101 TFUE. În al treilea rând, instanța de trimitere precizează că, ținând seama de obiectul litigiului cu care este sesizată, este în special obligată, pentru a pronunța hotărârea sa, să controleze modul în care CBAS a interpretat și a aplicat articolele 45 și 101 TFUE, pentru a stabili dacă sentința arbitrală pronunțată de aceasta este sau nu contrară ordinii publice belgiene.

D. Cu privire la dimensiunea transfrontaliera a acțiunii principale

- 38 Dispozițiile Tratatului FUE referitoare la libertatea de stabilire, la libertatea de a presta servicii și la libera circulație a capitalurilor nu își găsesc aplicarea în situațiile ale căror elemente se limitează în ansamblul lor la interiorul unui singur stat membru (Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, punctul 47, precum și Hotărârea din 7 septembrie 2022, Cilevičs și alții, C-391/20, EU:C:2022:638, punctul 31). Prin urmare, cererile de decizie preliminară privind interpretarea acestor dispoziții în astfel de situații nu pot fi considerate admisibile, în anumite situații specifice, decât dacă decizia de trimitere evidențiază elementele concrete care permit să se stabilească faptul că interpretarea preliminară solicitată este necesară pentru soluționarea litigiului ca urmare a unei legături între obiectul sau împrejurările acestui litigiu și articolele 49, 56 sau 63 TFUE, în conformitate cu cerințele articolului 94 din Regulamentul de procedură (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, punctele 50-55, precum și Hotărârea din 7 septembrie 2022, Cilevičs și alții, C-391/20, EU:C:2022:638, punctul 34).
- 39 Cu toate acestea, în speță, cererea de decizie preliminară nu poate fi considerată inadmisibilă pentru motivul că articolul 45 TFUE, referitor la libera circulație a lucrătorilor, nu ar avea legătură cu litigiul principal, ținând seama de caracterul „pur intern” al acestuia.
- 40 Astfel, pe de o parte, deși este adevărat că litigiul principal este de natură *inter partes*, că UL are cetățenia belgiană, că Royal Antwerp este stabilit în Belgia și că normele adoptate de URBSFA au o întindere geografică limitată la teritoriul acestui stat membru, după cum au arătat în mod întemeiat unele dintre persoanele interesate, nu este mai puțin adevărat că acest litigiu privește o sentință arbitrală în care CBAS a interpretat și a aplicat printre altele articolul 45 TFUE, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 17 din prezenta hotărâre. Problema dacă acest articol se aplică în litigiul menționat ține, așadar, de fondul acestuia și, prin urmare, nu poate fi invocat, cu excepția cazului în care se prejudecă soluția, pentru a contesta admisibilitatea cererii de decizie preliminară.

- 41 În plus, normele UEFA și cele ale URBSFA care sunt în discuție în litigiul principal sunt, potrivit instanței de trimitere, strâns legate în măsura în care URBSFA este obligată, în calitatea sa de membru al UEFA, să respecte statutul, regulamentele și deciziile UEFA, iar normele sale privind „jucătorii formați pe plan local” sunt inspirate direct din cele care au fost adoptate în prealabil și aprobate de aceasta din urmă în cadrul Congresului de la Tallinn, astfel cum a fost acesta menționat la punctul 7 din prezenta hotărâre. În plus, tocmai aceste legături de fapt și juridice între normele URBSFA, cele ale UEFA și dreptul Uniunii sunt cele care au determinat instanța de trimitere să declare admisibilă intervenția voluntară a UEFA în hotărârea menționată la punctul 22 din prezenta hotărâre.
- 42 Pe de altă parte, litigiul principal privește, în paralel, interpretarea și aplicarea de către CBAS a articolului 101 TFUE.
- 43 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, deși aplicarea alineatului (1) al acestui articol necesită, printre alte condiții, să se stabilească, cu un grad de probabilitate suficient, că un acord, o decizie a unei asocieri de întreprinderi sau o practică concertată este susceptibilă să afecteze în mod semnificativ comerțul dintre statele membre prin exercitarea unei influențe directe sau indirecte și actuale sau potențiale asupra schimburilor comerciale, cu riscul de a împiedica realizarea sau funcționarea pieței interne, această condiție poate fi considerată îndeplinită în prezența unor comportamente care acoperă întregul teritoriu al unui stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 2015, ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, punctele 48 și 49, precum și jurisprudența citată).
- 44 Având în vedere această jurisprudență și ținând seama de domeniul de aplicare geografic al normelor în discuție în litigiul principal și de legătura strânsă care le unește, nu se poate considera că articolul 101 TFUE nu are legătură cu litigiul principal pentru motivul că normele la care se referă acesta din urmă nu ar putea „afecta comerțul dintre statele membre”.
- 45 În consecință, cererea de decizie preliminară este admisibilă în întregime.

IV. Cu privire la întrebările preliminare

- 46 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 101 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă cu organizarea de competiții de fotbal la nivel european și puse în aplicare atât de această asociație, cât și de asociațiile naționale de fotbal membre ale acesteia și care impun fiecărui club participant la respectivele competiții să înscrie în lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați fie de acest club însuși, fie în circumscripția teritorială a asociației naționale la care respectivul club este afiliat.
- 47 Prin intermediul celei de a doua întrebări, această instanță solicită în esență să se stabilească dacă articolele 45 și 101 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă de organizarea de competiții de fotbal la nivel național și care impun fiecărui club ce participă la respectivele competiții să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați în circumscripția teritorială a acestei asociații.

- 48 Ținând seama atât de conținutul acestor întrebări, cât și de natura litigiului în cadrul căruia au fost adresate Curții, este necesar, înainte de a le examina, să se formuleze trei serii de observații introductive.

A. Observații introductive

1. Cu privire la obiectul cauzei principale

- 49 Din însuși modul de redactare a celor două întrebări adresate Curții rezultă că acestea se suprapun în mare măsură întrucât privesc articolul 101 TFUE. Astfel, instanța de trimitere urmărește să obțină precizări cu privire la interpretarea acestui articol pentru a putea controla aplicarea sa într-o sentință arbitrală privind conformitatea cu articolul menționat a normelor referitoare la „jucătorii formați pe plan local”, astfel cum au fost adoptate și puse în aplicare de UEFA, precum și de diferitele asociații naționale de fotbal care sunt membre ale acesteia, printre care URBSFA.
- 50 În schimb, aceste două întrebări diferă în măsura în care privesc articolul 45 TFUE, întrucât numai a doua dintre ele, care vizează normele adoptate și puse în aplicare de URBSFA, se referă la respectivul articol. În această privință, în cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere arată că nu este de competența sa să sesizeze Curtea cu o întrebare referitoare la conformitatea cu articolul 45 TFUE a normelor adoptate și puse în aplicare de UEFA. Totuși, această instanță precizează în esență că nu exclude luarea în considerare a acestei chestiuni în cadrul aprecierii sale cu privire la existența unui acord, a unei decizii a unei asocieri de întreprinderi sau a unei practici concertate în sensul articolului 101 TFUE.
- 51 Ținând seama de aceste diferite elemente, întrebările adresate de instanța de trimitere trebuie analizate împreună, interpretând într-o primă etapă articolul 101 TFUE și, într-o a doua etapă, articolul 45 TFUE.

2. Cu privire la aplicabilitatea dreptului Uniunii în privința sportului și a activității asociațiilor sportive

- 52 Întrebările adresate Curții privesc interpretarea articolelor 45 și 101 TFUE în contextul unui litigiu care pune în discuție norme ce au fost adoptate de două entități care au, potrivit statutului fiecăreia, calitatea de asociații de drept privat responsabile de organizarea și de controlul fotbalului la nivel european și, respectiv, belgian și care supun anumitor condiții, însoțite de sancțiuni, compunerea echipelor care pot participa la competițiile de fotbal intercluburi.
- 53 În această privință, trebuie amintit că, în măsura în care practicarea unui sport constituie o activitate economică, acesta intră sub incidența dispozițiilor dreptului Uniunii care sunt aplicabile în prezența unei astfel de activități (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch, 36/74, EU:C:1974:140, punctul 4, precum și Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 27).
- 54 Numai anumite norme specifice care, pe de o parte, au fost adoptate exclusiv din motive de ordin neeconomic și care, pe de altă parte, se referă la aspecte care privesc numai sportul ca atare trebuie considerate străine de orice activitate economică. Această situație se regăsește în special în cazul normelor privind excluderea jucătorilor străini din compunerea echipelor care participă la competiții între echipe reprezentative din țara lor sau privind stabilirea criteriilor de clasificare

- utilizate pentru selectarea atleților care participă la competiții cu titlu individual (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch, 36/74, EU:C:1974:140, punctul 8, Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 76 și 127, precum și Hotărârea din 11 aprilie 2000, Deliège, C-51/96 și C-191/97, EU:C:2000:199, punctele 43, 44, 63, 64 și 69).
- 55 Cu excepția acestor norme specifice, normele pe care asociațiile sportive le adoptă în vederea reglementării muncii salariate sau a prestării de servicii de către jucătorii profesioniști sau semiprofesioniști și, în sens mai larg, normele care, deși nu reglementează formal această muncă sau această prestare de servicii, au o incidență directă asupra respectivei munci sau asupra respectivei prestări de servicii pot intra sub incidența articolelor 45 și 56 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch, 36/74, EU:C:1974:140, punctele 5, 17-19 și 25; Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 75, 82-84, 87, 103 și 116; Hotărârea din 12 aprilie 2005, Simutenkov, C-265/03, EU:C:2005:213, punctul 32, precum și Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctele 28 și 30).
- 56 În același mod, normele adoptate de astfel de asociații și, în sens mai larg, comportamentul asociațiilor care le-au adoptat intră sub incidența dispozițiilor Tratatului FUE referitoare la dreptul concurenței atunci când condițiile de aplicare a acestor dispoziții sunt îndeplinite (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, EU:C:2006:492, punctele 30-33), ceea ce presupune ca asociațiile menționate să poată fi calificate drept „întreprinderi” în sensul articolelor 101 și 102 TFUE sau ca normele în cauză să poată fi calificate drept „decizie a unei asocieri de întreprinderi” în sensul articolului 101 TFUE.
- 57 Într-un mod mai general, întrucât asemenea norme intră astfel sub incidența dispozițiilor menționate ale Tratatului FUE, acestea trebuie, în cazul în care impun condiții aplicabile particularilor, să fie concepute și puse în aplicare cu respectarea principiilor generale ale dreptului Uniunii, în special a principiilor nediscriminării și proporționalității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iunie 2019, TopFit și Biffi, C-22/18, EU:C:2019:497, punctele 60, 65 și 66, precum și jurisprudența citată).
- 58 Or, normele în discuție în litigiul principal, indiferent dacă provin de la UEFA sau de la URBSFA, nu fac parte dintre cele cărora li s-ar putea aplica excepția menționată la punctul 54 din prezenta hotărâre, cu privire la care Curtea a amintit în mod repetat că trebuie să rămână limitată la obiectul său și că nu poate fi invocată pentru a exclude orice activitate sportivă din domeniul de aplicare al dispozițiilor Tratatului FUE referitoare la dreptul economic al Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iulie 1976, Donà, 13/76, EU:C:1976:115, punctele 14 și 15, precum și Hotărârea din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, EU:C:2006:492, punctul 26).
- 59 Dimpotrivă, deși aceste norme nu reglementează formal condițiile de muncă ale jucătorilor, trebuie să se considere că ele au o incidență directă asupra muncii respective în măsura în care supun anumitor condiții, a căror nerespectare este însoțită de sancțiuni, compunerea echipelor care pot participa la competițiile de fotbal intercluburi, precum și, în consecință, participarea jucătorilor înșiși la aceste competiții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 116 și 119).

- 60 Mai precis, din afirmațiile instanței de trimitere rezultă că normele menționate prevăd în esență că cluburile de fotbal profesionist care participă la aceste competiții trebuie, în caz contrar aplicându-se sancțiuni, să înscrie pe foaia de meci un număr minim de „jucători formați local”. În normele adoptate de UEFA, această expresie este utilizată pentru a desemna, în realitate, nu numai jucători care au fost formați de clubul care îi angajează, ci și jucători care au fost formați de un alt club afiliat la aceeași asociație națională de fotbal. În cele adoptate de URBSFA, expresia menționată este utilizată exclusiv pentru a desemna jucători care au fost formați de „un club belgian”, așadar, un club afiliat la această asociație, oricare ar fi acesta. Împrejurarea că asemenea norme limitează astfel posibilitatea cluburilor de a înscrie jucători pe foaia de meci, așadar, de a alinia acești jucători pentru meciul corespunzător, iar nu în mod formal posibilitatea de a folosi jucătorii menționați, este lipsită de relevanță întrucât participarea la meciuri și la competiții constituie obiectul esențial al activității jucătorilor, iar această posibilitate de angajare este, la rândul său, limitată în consecință (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 120, precum și Hotărârea din 13 aprilie 2000, *Lehtonen și Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, punctul 50).
- 61 În plus, dat fiind că compunerea echipelor constituie unul dintre parametrii esențiali ai competițiilor în cursul cărora se confruntă cluburile de fotbal profesionist și că aceste competiții dau naștere unei activități economice, normele în discuție în litigiul principal trebuie de asemenea considerate ca având o incidență directă asupra condițiilor de exercitare a acestei activități economice și asupra concurenței dintre cluburile de fotbal profesionist care o desfășoară.
- 62 Prin urmare, normele UEFA și URBSFA referitor la care instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe intră în domeniul de aplicare al articolelor 45 și 101 TFUE.

3. Cu privire la articolul 165 TFUE

- 63 Majoritatea părților din litigiul principal și unele dintre guvernele care au participat la procedura în fața Curții s-au exprimat în sens diferit cu privire la consecințele care pot decurge din articolul 165 TFUE în cadrul răspunsurilor ce trebuie date la întrebările adresate de instanța de trimitere.
- 64 În această privință, este necesar să se arate, în primul rând, că articolul 165 TFUE trebuie interpretat în lumina articolului 6 litera (e) TFUE, care prevede că Uniunea dispune de o competență de a desfășura acțiuni de sprijinire, de coordonare sau de completare a acțiunii statelor membre în domeniile educației, formării profesionale, tineretului și sportului. Astfel, articolul 165 TFUE concretizează această dispoziție precizând atât obiectivele care sunt atribuite acțiunii Uniunii în domeniile în cauză, cât și mijloacele la care se poate recurge pentru a contribui la realizarea acestor obiective.
- 65 Astfel, în ceea ce privește obiectivele care sunt atribuite acțiunii Uniunii în domeniul sportului, articolul 165 TFUE prevede la alineatul (1) al doilea paragraf că Uniunea contribuie la promovarea obiectivelor europene ale sportului, având în vedere totodată caracterul specific, structurile bazate pe voluntariat, precum și funcția socială și educativă a sportului, și, la alineatul (2) ultima liniuță, că acțiunea Uniunii în acest domeniu urmărește să dezvolte dimensiunea europeană a sportului, prin promovarea spiritului de echitate și de deschidere în competițiile sportive și a cooperării între organizațiile cu responsabilități în domeniul sportului, precum și prin protejarea integrității fizice și morale a sportivilor, îndeosebi a celor mai tineri dintre aceștia.

- 66 În ceea ce privește mijloacele la care se poate recurge pentru a contribui la realizarea acestor obiective, articolul 165 TFUE prevede, la alineatul (3), că Uniunea favorizează cooperarea cu țările terțe, precum și cu organizațiile internaționale care au competențe în domeniul sportului și, la alineatul (4), că Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară sau, Consiliul, hotărând singur la propunerea Comisiei, pot adopta acțiuni de încurajare sau, respectiv, recomandări.
- 67 În al doilea rând, astfel cum rezultă atât din modul de redactare a articolului 165 TFUE, cât și din cel al articolului 6 litera (e) TFUE, autorii tratatelor au intenționat să confere Uniunii, prin aceste dispoziții, o competență de sprijin, care să îi permită să desfășoare nu o „politică”, astfel cum prevăd alte dispoziții ale Tratatului FUE, ci o „acțiune” în mai multe domenii specifice, printre care sportul. Dispozițiile menționate constituie astfel un temei juridic ce autorizează Uniunea să exercite această competență, în condițiile și în limitele pe care le stabilesc, printre care figurează, potrivit articolului 165 alineatul (4) prima liniuță TFUE, excluderea oricărei armonizări a actelor cu putere de lege și a actelor administrative adoptate la nivel național. În plus, competența de sprijin menționată permite Uniunii să adopte acte juridice cu unicul scop de a sprijini, de a coordona sau de a completa acțiunea statelor membre, în conformitate cu articolul 6 TFUE.
- 68 În mod corelativ și astfel cum reiese de asemenea din contextul în care se înscrie articolul 165 TFUE, în special din includerea sa în partea a treia din Tratatul FUE, care este consacrată „politicilor și acțiunilor interne ale Uniunii”, iar nu în prima parte a acestui tratat, care conține dispoziții de principiu printre care figurează, în cadrul titlului II, „[d]ispoziții de aplicare generală” referitoare în special la promovarea unui nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, la garantarea unei protecții sociale adecvate, la combaterea oricărei discriminări, la protecția mediului sau la protecția consumatorilor, acest articol nu constituie o dispoziție cu aplicabilitate generală cu caracter transversal.
- 69 Rezultă că, deși instituțiile competente ale Uniunii trebuie să țină seama de diferitele elemente și obiective enumerate la articolul 165 TFUE atunci când adoptă, în temeiul acestui articol și în condițiile pe care le stabilește, acțiuni de încurajare sau recomandări în domeniul sportului, aceste diferite elemente și obiective, precum și aceste acțiuni de încurajare și recomandări nu trebuie integrate sau luate în considerare în mod obligatoriu în aplicarea normelor cu privire la interpretarea cărora instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, indiferent dacă acestea privesc libertatea de circulație a lucrătorilor (articolul 45 TFUE) sau dreptul concurenței (articolul 101 TFUE). În sens mai larg, articolul 165 TFUE nu poate fi considerat nici o normă specială care ar sustrage sportul de la tot sau de la o parte din celelalte dispoziții ale dreptului primar al Uniunii ce îi pot fi aplicate sau care ar impune să i se rezerve un tratament special în cadrul acestei aplicări.
- 70 În al treilea rând, nu este mai puțin adevărat că, astfel cum a arătat Curtea în mai multe rânduri, activitatea sportivă prezintă o importanță socială și educativă considerabilă, reflectată în prezent la articolul 165 TFUE, pentru Uniune, precum și pentru cetățenii săi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 106, precum și Hotărârea din 13 iunie 2019, *TopFit și Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, punctele 33 și 34).
- 71 În plus, această activitate prezintă particularități incontestabile care, deși privesc în special sportul amator, se pot regăsi și în exercitarea sportului ca activitate economică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 aprilie 2000, *Lehtonen și Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, punctul 33).

- 72 În sfârșit, asemenea particularități pot fi eventual luate în considerare, printre alte elemente și în măsura în care se dovedesc relevante, cu ocazia aplicării articolelor 45 și 101 TFUE, observându-se totuși că această luare în considerare nu poate fi efectuată decât în cadrul și cu respectarea condițiilor, precum și a criteriilor de aplicare prevăzute la fiecare dintre aceste articole.
- 73 În special, atunci când se susține că o normă adoptată de o asociație sportivă constituie un obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor sau o înțelegere anticoncurențială, caracterizarea acestei norme drept obstacol sau drept înțelegere anticoncurențială trebuie, în orice caz, să se întemeieze pe o examinare concretă a conținutului normei respective, în contextul real în care aceasta trebuie să fie pusă în aplicare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 98-103; Hotărârea din 11 aprilie 2000, Deliège, C-51/96 și C-191/97, EU:C:2000:199, punctele 61-64, precum și Hotărârea din 13 aprilie 2000, Lehtonen și Castors Braine, C-176/96, EU:C:2000:201, punctele 48-50). O asemenea examinare poate implica să se țină seama, de exemplu, de natura, de organizarea sau de funcționarea sportului vizat și, mai precis, de gradul său de profesionalizare, de modul în care este exercitat, de modul în care interacționează diferiții actori care participă la acesta, precum și de rolul jucat de structurile sau de organismele responsabile în acest sens la toate nivelurile, cu care Uniunea favorizează cooperarea, conform articolului 165 alineatul (3) TFUE.
- 74 Pe de altă parte, atunci când existența unui obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor este dovedită, asociația care a adoptat norma în cauză are posibilitatea de a demonstra caracterul justificat, necesar și proporțional al acesteia în raport cu anumite obiective care pot fi considerate legitime (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 104), ce depind ele însele de particularitățile sportului care este vizat într-un anumit caz.
- 75 Întrebările instanței de trimitere trebuie analizate tocmai având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, în măsura în care acestea privesc articolul 101 TFUE și ulterior articolul 45 TFUE.

B. Cu privire la întrebările preliminare în măsura în care acestea privesc articolul 101 TFUE

- 76 Articolul 101 TFUE este aplicabil oricărei entități care exercită o activitate economică și care trebuie, ca atare, să fie calificată drept întreprindere, independent de forma sa juridică, precum și de modul său de finanțare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 aprilie 1991, Höfner și Elser, C-41/90, EU:C:1991:161, punctul 21; Hotărârea din 11 decembrie 2007, ETI și alții, C-280/06, EU:C:2007:775, punctul 38, precum și Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE, C-49/07, EU:C:2008:376, punctele 20 și 21).
- 77 În consecință, articolul menționat este aplicabil, printre altele entităților ce sunt constituite sub forma unor asociații care au ca scop, potrivit statutului lor, organizarea și controlul unui anumit sport, în măsura în care aceste entități desfășoară o activitate economică în legătură cu acest sport, oferind produse sau servicii, și în măsura în care trebuie calificate, în acest temei, drept „întreprinderi” (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE, C-49/07, EU:C:2008:376, punctele 22, 23 și 26).
- 78 Pe de altă parte, articolul 101 TFUE este de asemenea aplicabil unor entități care, deși nu constituie în mod necesar ele însele întreprinderi, pot fi calificate drept „asocieri de întreprinderi”.

79 În speță, ținând seama de obiectul cauzei principale și de afirmațiile instanței de trimitere, trebuie să se considere că articolul 101 TFUE este aplicabil UEFA și URBSFA, întrucât aceste două asociații au ca membri sau ca afiliați, în mod direct sau indirect, entități ce pot fi calificate drept „întreprinderi” în măsura în care desfășoară o activitate economică, asemenea cluburilor de fotbal.

1. Cu privire la interpretarea articolului 101 alineatul (1) TFUE

80 Articolul 101 alineatul (1) TFUE declară incompatibile cu piața internă și interzice orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne.

a) Cu privire la existența unei „decizii a unei asocieri de întreprinderi”

81 Aplicarea articolului 101 alineatul (1) TFUE în prezența unei entități precum UEFA sau URBSFA, în calitate de asocieri de întreprinderi, necesită, în primul rând, să se stabilească existența unei „decizii a unei asocieri de întreprinderi”, precum o decizie care constă, pentru asocierea în cauză, în adoptarea sau în punerea în aplicare a unei reglementări ce are un impact direct asupra condițiilor de exercitare a activității economice a întreprinderilor care sunt în mod direct sau indirect membri ai acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 februarie 2002, Wouters și alții, C-309/99, EU:C:2002:98, punctul 64, precum și Hotărârea din 28 februarie 2013, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, C-1/12, EU:C:2013:127, punctele 42-45).

82 Or, în speță, aceasta este situația celor două decizii referitor la care instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, și anume cele prin care UEFA și URBSFA au adoptat norme referitoare la „jucătorii formați pe plan local”.

b) Cu privire la afectarea comerțului dintre statele membre

83 În al doilea rând, aplicarea articolului 101 alineatul (1) TFUE în prezența unor astfel de decizii implică stabilirea, cu un grad de probabilitate suficient, a faptului că acestea „pot afecta comerțul dintre statele membre”, în mod semnificativ, prin exercitarea unei influențe directe sau indirecte și actuale sau potențiale asupra schimburilor comerciale, cu riscul de a împiedica realizarea sau funcționarea pieței interne.

84 În speță, sfera geografică a deciziilor în discuție în litigiul principal permite, ținând seama de jurisprudența constantă a Curții amintită la punctul 43 din prezenta hotărâre și sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, să se considere că această condiție este îndeplinită.

c) Cu privire la noțiunea de comportament având ca „obiect” sau „efect” să aducă atingere concurenței și cu privire la caracterizarea existenței unui astfel de comportament

85 Pentru a putea considera, într-un anumit caz, că un acord, o decizie a unei asocieri de întreprinderi sau o practică concertată intră sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE, este necesar, în conformitate cu înșiși termenii acestei dispoziții, să se demonstreze fie că acest comportament are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea

concurenței, fie că acest comportament are un asemenea efect (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 iunie 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, pagina 359, și Hotărârea din 29 iunie 2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, punctul 31).

- 86 În acest scop, trebuie să se efectueze, într-o primă etapă, examinarea obiectului comportamentului în cauză. În ipoteza în care, la finalul unei astfel de examinări, acest comportament se dovedește a avea un obiect anticoncurențial, nu este necesar să se efectueze examinarea efectului său asupra concurenței. Prin urmare, numai în ipoteza în care comportamentul menționat nu poate fi considerat ca având un astfel de obiect anticoncurențial este necesar să se procedeze, într-o a doua etapă, la examinarea acestui efect (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 iunie 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, pagina 359, precum și Hotărârea din 26 noiembrie 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, punctele 16 și 17).
- 87 Examinarea care trebuie efectuată diferă după cum privește aspectul dacă comportamentul în cauză are ca „obiect” sau ca „efect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, fiecare dintre aceste două noțiuni fiind supusă unui regim juridic și probatoriu distinct [a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții, C-307/18, EU:C:2020:52, punctul 63].

1) Cu privire la caracterizarea existenței unui comportament având ca „obiect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței

- 88 Astfel cum rezultă din jurisprudența constantă a Curții, după cum a fost recapitulată, în special în Hotărârea din 23 ianuarie 2018, F. Hoffmann-La Roche și alții (C-179/16, EU:C:2018:25, punctul 78) și în Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții (C-307/18, EU:C:2020:52, punctul 67), noțiunea de „obiect” anticoncurențial, deși nu constituie, după cum rezultă din cuprinsul punctelor 85 și 86 din prezenta hotărâre, o excepție în raport cu noțiunea de „efect” anticoncurențial, trebuie totuși să fie interpretată în mod strict.
- 89 Astfel, această noțiune trebuie înțeleasă ca făcând trimitere exclusiv la anumite tipuri de coordonare între întreprinderi care indică un grad suficient de nocivitate pentru concurență pentru a se putea considera că o examinare a efectelor acestora nu este necesară. Astfel, anumite forme de coordonare între întreprinderi pot fi considerate, prin însăși natura lor, ca fiind dăunătoare pentru buna funcționare a concurenței [a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 iunie 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, pagina 359; Hotărârea din 23 ianuarie 2018, F. Hoffmann-La Roche și alții, C-179/16, EU:C:2018:25, punctul 78, precum și Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții, C-307/18, EU:C:2020:52, punctul 67].
- 90 Printre tipurile de comportamente care trebuie considerate astfel figurează, în primul rând, anumite comportamente coluzive deosebit de nocive pentru concurență, precum cartelurile orizontale care conduc la stabilirea prețurilor, la limitarea capacităților de producție sau la repartizarea clientelei. Astfel, aceste tipuri de comportamente sunt de natură să determine o creștere a prețurilor sau o reducere a producției și, așadar, a ofertei, conducând la o utilizare necorespunzătoare a resurselor, în detrimentul întreprinderilor utilizatoare și al consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 noiembrie 2008, Beef Industry Development Society și Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, punctele 17 și 33; Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 51, precum și Hotărârea din 16 iulie 2015, ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, punctul 32).

- 91 Fără a fi în mod necesar la fel de nocive pentru concurență, alte tipuri de comportamente pot fi de asemenea considerate, în anumite cazuri, ca având un obiect anticoncurențial. Aceasta este situația în special a anumitor tipuri de acorduri orizontale, altele decât cartelurile, de exemplu cele care conduc la excluderea de pe piață a unor întreprinderi concurente [a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții, C-307/18, EU:C:2020:52, punctele 76, 77, 83-87 și 101, precum și Hotărârea din 25 martie 2021, Lundbeck/Comisia, C-591/16 P, EU:C:2021:243, punctele 113 și 114], sau chiar a anumitor tipuri de decizii ale asocierilor de întreprinderi având ca obiect coordonarea comportamentului membrilor lor, în special în ceea ce privește prețurile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 ianuarie 1987, Verband der Sachversicherer/Comisia, 45/85, EU:C:1987:34, punctul 41).
- 92 Pentru a determina, într-un anumit caz, dacă un acord, o decizie a unei asocieri de întreprinderi sau o practică concertată prezintă, prin însăși natura sa, un grad suficient de nocivitate pentru concurență pentru a putea fi considerat ca având ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea acesteia, este necesar să se examineze, în primul rând, conținutul acordului, al deciziei sau al practicii în cauză, în al doilea rând, contextul economic și juridic în care se încadrează și, în al treilea rând, scopurile pe care urmăresc să le atingă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 53, precum și Hotărârea din 23 ianuarie 2018, F. Hoffmann-La Roche și alții, C-179/16, EU:C:2018:25, punctul 79).
- 93 În această privință, mai întâi, în ceea ce privește contextul economic și juridic în care se înscrie comportamentul în cauză, trebuie se țină seama de natura produselor sau a serviciilor în cauză, precum și de condițiile reale care caracterizează structura și funcționarea sectoarelor sau a piețelor relevante (Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 53, precum și Hotărârea din 23 ianuarie 2018, F. Hoffmann-La Roche și alții, C-179/16, EU:C:2018:25, punctul 80). În schimb, nu este nicidecum necesar să se examineze și cu atât mai mult să se demonstreze efectele acestui comportament asupra concurenței, indiferent dacă sunt reale sau potențiale și negative sau pozitive, astfel cum rezultă din jurisprudența citată la punctele 85 și 86 din prezenta hotărâre.
- 94 În continuare, în ceea ce privește scopurile urmărite de comportamentul în cauză, este necesar să se determine scopurile obiective pe care acest comportament urmărește să le atingă în privința concurenței. În schimb, împrejurarea că întreprinderile implicate au acționat fără a avea intenția subiectivă de a împiedica, de a restrânge sau de a denatura concurența și faptul că au urmărit anumite obiective legitime nu sunt determinante în vederea aplicării articolului 101 alineatul (1) TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 aprilie 2006, General Motors/Comisia, C-551/03 P, EU:C:2006:229, punctele 64 și 77, precum și jurisprudența citată, și Hotărârea din 20 noiembrie 2008, Beef Industry Development Society și Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, punctul 21).
- 95 În special, Curtea a considerat în mod repetat că acorduri care vizează împărțirea piețelor în funcție de frontierele naționale, prin care se urmărește reconstituirea împărțirii piețelor naționale sau care îngreunează întrepătrunderea piețelor naționale, pot fi de natură să contravină obiectivului Tratatelor UE și FUE prin care se urmărește realizarea integrării acestor piețe prin instituirea pieței interne și că, pentru acest motiv, ele trebuie calificate, în principiu, drept acorduri având „ca obiect” restrângerea concurenței în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 septembrie 2008, Sot. Léloukas și alții,

- C-468/06-C-478/06, EU:C:2008:504, punctul 65 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 4 octombrie 2011, Football Association Premier League și alții, C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctul 139).
- 96 Această jurisprudență, care a fost aplicată și în cazul altor comportamente decât acordurile, indiferent dacă acestea provin de la întreprinderi sau de la asocieri de întreprinderi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 octombrie 1972, Vereeniging van Cementhandelaren/Comisia, 8/72, EU:C:1972:84, punctele 23-25 și 29, precum și Hotărârea din 16 septembrie 2008, Sot. Lélos kai Sia și alții, C-468/06-C-478/06, EU:C:2008:504, punctul 66), se întemeiază pe faptul că, astfel cum rezultă din articolul 3 alineatul (1) litera (b) TFUE, stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne face parte integrantă din obiectivul realizării acestei piețe pe care articolul 3 alineatul (3) TUE îl atribuie printre altele Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2022, Servizio Elettrico Nazionale și alții, C-377/20, EU:C:2022:379, punctele 42 și 43, precum și jurisprudența citată). Astfel, prin împărțirea piețelor în funcție de frontierele naționale, prin reconstituirea compartimentării lor sau prin îngreunarea întrepătrunderii lor, asemenea comportamente neutralizează avantajele pe care consumatorii le-ar putea obține dintr-o concurență efectivă și nedenaturată pe piața internă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 septembrie 2008, Sot. Lélos kai Sia și alții, C-468/06-C-478/06, EU:C:2008:504, punctul 66).
- 97 Calificarea drept „obiect” anticoncurențial, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, a fost astfel reținută în prezența diferitelor forme de înțelegeri care vizează sau urmăresc să restrângă concurența în funcție de frontierele naționale, indiferent că este vorba în special despre împiedicarea sau despre restrângerea comerțului paralel, despre garantarea unei protecții teritoriale absolute pentru titularii de drepturi exclusive sau despre limitarea, sub alte forme, a concurenței transfrontaliere pe piața internă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2009, GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 61, precum și Hotărârea din 4 octombrie 2011, Football Association Premier League și alții, C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctele 139-142).
- 98 În sfârșit, caracterizarea unui anumit comportament ca având drept „obiect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței trebuie, în orice caz, să evidențieze motivele exacte pentru care acest comportament prezintă un grad suficient de nocivitate pentru concurență, care justifică să se considere că are un asemenea obiect (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 69).
- 2) *Cu privire la caracterizarea existenței unui comportament având ca „efect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței*
- 99 Noțiunea de comportament care are un „efect” anticoncurențial înglobează, în ceea ce o privește, orice comportament care nu poate fi considerat drept având un „obiect” anticoncurențial, cu condiția să se demonstreze că acest comportament are ca efect actual sau potențial împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, iar aceasta în mod semnificativ [a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 mai 1998, Deere/Comisia, C-7/95 P, EU:C:1998:256, punctul 77, precum și Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții, C-307/18, EU:C:2020:52, punctul 117].
- 100 În acest scop, este necesar să se examineze concurența în cadrul real în care s-ar desfășura în lipsa acordului, a deciziei unei asocieri de întreprinderi sau a practicii concertate în cauză [Hotărârea din 30 iunie 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, pagina 360, precum și Hotărârea din

30 ianuarie 2020, Generics (UK) și alții, C-307/18, EU:C:2020:52, punctul 118], prin definirea pieței sau a piețelor pe care acest comportament are vocația să își producă efectele, apoi prin caracterizarea acestora din urmă, indiferent dacă sunt reale sau potențiale. Această examinare implică ea însăși luarea în considerare a tuturor circumstanțelor relevante.

3) Cu privire la calificarea drept decizie a unei asocieri de întreprinderi având ca „obiect” sau ca „efect” restrângerea concurenței a normelor care impun cluburilor să dețină o cotă minimă de jucători denumiți „formați pe plan local” în echipele lor

- 101 În speță, în ceea ce privește conținutul normelor UEFA și URBSFA cu privire la care instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, trebuie amintit, pe de o parte, că aceste norme impun cluburilor de fotbal profesionist care participă la competiții de fotbal intercluburi ce fac parte din aceste asociații să înscrie pe foaia de meci un număr minim de jucători care îndeplinesc cerințele impuse pentru a putea fi considerați drept „jucători formați pe plan local”, astfel cum sunt definiți de normele menționate, în caz contrar aplicându-se sancțiuni. Procedând astfel, ele limitează, prin însăși natura lor, posibilitatea pe care o au aceste cluburi de a înscrie pe foaia respectivă jucători care nu îndeplinesc asemenea cerințe.
- 102 Pe de altă parte, din afirmațiile instanței de trimitere reiese că această limitare a posibilității cluburilor de a-și compune în mod liber echipele se realizează în două moduri diferite. Astfel, normele UEFA și URBSFA impun acestor cluburi să înscrie pe foaia de meci un număr minim de jucători care, deși sunt calificați drept „jucători formați pe plan local”, nu au fost formați în realitate în mod necesar de clubul care îi angajează, ci de orice alt club afiliat la aceeași asociație națională de fotbal precum acesta și independent de orice condiție privind localizarea geografică în cadrul circumscripției teritoriale a asociației menționate. În această măsură, limitarea determinată de aceste norme se realizează, în realitate, la nivelul asociației în cauză, așadar la nivel național. În paralel, normele UEFA impun de asemenea cluburilor menționate să includă, printre „jucătorii formați pe plan local” pe care trebuie să îi înscrie pe foaia de meci, un număr minim de jucători care au fost formați efectiv de clubul care îi angajează. Astfel, limitarea pe care acestea o determină operează la nivelul clubului în cauză.
- 103 În ceea ce privește contextul economic și juridic în care se înscriu normele cu privire la care instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe, reiese mai întâi din jurisprudența Curții că, ținând seama de natura specifică a „produselor” pe care le constituie, din punct de vedere economic, competițiile sportive, este permis, în general, unor asociații care sunt responsabile de o disciplină sportivă precum UEFA și URBSFA să adopte norme referitoare în special la organizarea competițiilor în această disciplină, la buna lor desfășurare și la participarea sportivilor la acestea (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 aprilie 2000, Deliège, C-51/96 și C-191/97, EU:C:2000:199, punctele 67 și 68, precum și Hotărârea din 13 iunie 2019, TopFit și Biffi, C-22/18, EU:C:2019:497, punctul 60), în măsura în care aceste asociații nu limitează astfel exercitarea drepturilor și libertăților pe care dreptul Uniunii le conferă particularilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 81 și 83, precum și Hotărârea din 13 iunie 2019, TopFit și Biffi, C-22/18, EU:C:2019:497, punctul 52).
- 104 În continuare, particularitățile fotbalului profesionist și ale activităților economice care rezultă din exercitarea acestui sport permit să se considere că este legitim ca asociații precum UEFA și URBSFA să reglementeze în special condițiile în care cluburile de fotbal profesionist pot constitui echipele care participă la competiții intercluburi în circumscripția lor teritorială.

- 105 Astfel, acest sport, care are în Uniune o importanță considerabilă nu numai socială și culturală (Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 106, și Hotărârea din 16 martie 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 40), ci și mediatică, se caracterizează, printre alte particularități, prin împrejurarea că determină organizarea a numeroase competiții atât la nivel european, cât și național, la care sunt chemate să participe foarte multe cluburi și foarte numeroși jucători. În plus, el se caracterizează, asemenea anumitor alte sporturi, prin faptul că participarea la aceste competiții este rezervată unor echipe care au obținut anumite rezultate sportive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 132), desfășurarea competițiilor menționate fiind întemeiată pe confruntarea și pe eliminarea progresivă a acestor echipe. În consecință, acesta se bazează în principal pe meritul sportiv, care nu se poate dovedi decât dacă toate echipele în cauză au fost constituite cu respectarea unor condiții normative și tehnice omogene, ce asigură o anumită egalitate de șanse.
- 106 În sfârșit, condițiile reale ce caracterizează funcționarea „pieței” pe care o constituie, din punct de vedere economic, competițiile de fotbal profesionist explică faptul că normele care pot fi adoptate de asociații precum UEFA și URBSFA și, în special, cele referitoare la organizarea și la buna desfășurare a competițiilor care intră sub incidența acestora pot continua să se refere, cu privire la anumite aspecte și într-o anumită măsură, la o cerință sau la un criteriu de ordin național. Astfel, din punct de vedere funcțional, sportul menționat se caracterizează prin coexistența unor competiții intercluburi și a unor competiții între echipe reprezentative ale unor asociații naționale de fotbal, a căror compunere poate fi supusă în mod legitim respectării unor „clauze privind cetățenia”, ținând seama de natura specifică a acestor întâlniri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 127 și 128, precum și jurisprudența citată).
- 107 În ceea ce privește scopul pe care normele în discuție în litigiul principal urmăresc în mod obiectiv să îl atingă în privința concurenței, din afirmațiile instanței de trimitere referitoare la conținutul acestor norme reiese că ele limitează sau controlează unul dintre parametrii esențiali ai concurenței pe care o pot desfășura cluburile de fotbal profesionist, și anume recrutarea de jucători de talent, oricare ar fi fost clubul și locul în care au fost formați, de natură să permită echipei lor să câștige cu ocazia confruntării cu echipa adversă. Din acest punct de vedere, guvernul belgian a adăugat în mod întemeiat că această limitare este de natură să aibă un impact asupra concurenței pe care o pot exercita cluburile nu numai pe „piața din amonte sau de aprovizionare” pe care o constituie, din punct de vedere economic, recrutarea jucătorilor, ci și pe „piața din aval” pe care o constituie, din aceeași perspectivă, competițiile de fotbal intercluburi.
- 108 Cu toate acestea, va reveni instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă normele în discuție în litigiul principal prezintă, prin însăși natura lor, un grad suficient de nocivitate față de concurență pentru a putea fi considerate ca având drept „obiect” restrângerea concurenței.
- 109 În acest scop, acesteia îi va reveni sarcina de a ține seama, conform jurisprudenței amintite la punctul 92 din prezenta hotărâre, de conținutul acestor norme și de a stabili dacă acestea din urmă limitează, într-o măsură suficientă pentru a considera că prezintă un grad de nocivitate care permite calificarea lor drept anticoncurențiale prin „obiect”, accesul cluburilor de fotbal profesionist la „resursele” esențiale pentru succesul lor, care sunt, din perspectivă economică, jucătorii deja formați, impunându-le să recruteze un număr minim de jucători formați într-un cadru național, în detrimentul concurenței transfrontaliere pe care ar putea să o exercite în mod normal prin recrutarea jucătorilor formați în cadrul altor asociații naționale de fotbal. Proportia jucătorilor în cauză prezintă, din acest punct de vedere, o relevanță deosebită.

- 110 Va reveni de asemenea instanței de trimitere sarcina de a lua în considerare, conform jurisprudenței amintite la punctele 70-73, 93 și 94 din prezenta hotărâre, contextul economic și juridic în care au fost adoptate normele în discuție în litigiul principal, precum și particularitățile fotbalului și de a aprecia dacă adoptarea acestor norme a avut sau nu a avut ca scop restrângerea accesului cluburilor la aceste resurse, împărțirea sau reîmpărțirea piețelor în funcție de frontierele naționale sau îngreunarea întrepătrunderii piețelor naționale, prin instituirea unei forme de „preferință națională”.
- 111 În cazul în care instanța de trimitere ajunge, la finalul examinării sale, la concluzia că gradul de nocivitate al normelor în discuție în litigiul principal este suficient pentru a justifica să se rețină că acestea au ca obiect restrângerea concurenței și că, în consecință, intră sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE, nu va fi necesar să examineze efectele lor actuale sau potențiale.
- 112 În caz contrar, îi va reveni sarcina de a examina aceste efecte.

d) Cu privire la posibilitatea de a considera că anumite comportamente specifice nu intră sub incidența articolului 101 alineatul (1) TFUE

- 113 Reiese dintr-o jurisprudență consacrată a Curții că orice acord între întreprinderi sau orice decizie a unei asocieri de întreprinderi care limitează libertatea de acțiune a întreprinderilor părți la acest acord sau care sunt supuse respectării acestei decizii nu intră în mod necesar sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE. Astfel, examinarea contextului economic și juridic în care se înscriu unele dintre aceste acorduri și unele dintre aceste decizii poate conduce la constatarea, în primul rând, că acestea se justifică prin urmărirea unuia sau mai multor obiective legitime de interes general lipsite, în sine, de caracter anticoncurențial, în al doilea rând, că mijloacele concrete la care se recurge pentru a urmări aceste obiective sunt cu adevărat necesare în acest scop și, în al treilea rând, că, chiar dacă se dovedește că aceste mijloace au ca efect inerent restrângerea sau denaturarea, cel puțin potențial, a concurenței, acest efect inerent nu depășește ceea ce este necesar, în special prin eliminarea oricărei concurențe. Această jurisprudență se poate aplica în special în prezența unor acorduri sau a unor decizii care iau forma unor norme adoptate de o asocieră precum o asociație profesională sau o asociație sportivă, pentru a urmări anumite obiective de ordin etic sau deontologic și, în sens mai larg, pentru a reglementa exercitarea unei activități profesionale, dacă asociația în cauză demonstrează că sunt îndeplinite condițiile care tocmai au fost amintite (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 februarie 2002, Wouters și alții, C-309/99, EU:C:2002:98, punctul 97; Hotărârea din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, EU:C:2006:492, punctele 42-48, precum și Hotărârea din 28 februarie 2013, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, C-1/12, EU:C:2013:127, punctele 93, 96 și 97).
- 114 Mai precis, în domeniul sportului, Curtea a fost determinată să arate, având în vedere elementele aflate la dispoziția sa, că reglementarea antidopaj adoptată de Comitetul Internațional Olimpic (CIO) nu intră sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE, chiar dacă limitează libertatea de acțiune a atleților și are ca efect inerent restrângerea concurenței potențiale între ei prin definirea unui prag dincolo de care prezența nandrolonului este constitutivă de dopaj, în scopul de a menține desfășurarea loială, integră și obiectivă a competiției sportive, de a asigura egalitatea de șanse între atleți, de a proteja sănătatea acestora, precum și de a asigura respectarea valorilor etice care se află în centrul sportului, printre care figurează meritul (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, EU:C:2006:492, punctele 43-55).

- 115 În schimb, jurisprudența menționată la punctul 113 din prezenta hotărâre nu își poate găsi aplicarea în cazul unor comportamente care, departe de a se limita să aibă ca „efect” inerent restrângerea, cel puțin potențial, a concurenței prin limitarea libertății de acțiune a anumitor întreprinderi, prezintă, în privința acestei concurențe, un grad de nocivitate care justifică să se considere că acestea au însuși ca „obiect” împiedicarea, restrângerea sau denaturarea acesteia. Astfel, numai dacă se dovedește, la finalul examinării comportamentului care este în discuție într-un anumit caz, că respectivul comportament nu are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, este necesar să se stabilească, în continuare, dacă acesta poate intra sub incidența jurisprudenței menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 februarie 2013, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*, C-1/12, EU:C:2013:127, punctul 69; Hotărârea din 4 septembrie 2014, *API și alții*, C-184/13-C-187/13, C-194/13, C-195/13 și C-208/13, EU:C:2014:2147, punctul 49, precum și Hotărârea din 23 noiembrie 2017, *CHEZ Elektro Bulgaria și FrontEx International*, C-427/16 și C-428/16, EU:C:2017:890, punctele 51, 53, 56 și 57).
- 116 În ceea ce privește comportamentele având ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, acestora li se poate acorda beneficiul unei exceptări de la interdicția prevăzută la articolul 101 alineatul (1) TFUE numai în aplicarea articolului 101 alineatul (3) TFUE și în măsura în care toate condițiile prevăzute de această dispoziție sunt respectate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 noiembrie 2008, *Beef Industry Development Society și Barry Brothers*, C-209/07, EU:C:2008:643, punctul 21).
- 117 În speță, numai în cazul în care instanța de trimitere ajunge, la finalul examinării normelor în discuție în litigiul principal, la concluzia că acestea nu au ca obiect restrângerea concurenței, ci au un asemenea efect, îi va reveni sarcina de a verifica dacă ele îndeplinesc condițiile menționate la punctul 113 din prezenta hotărâre, ținând seama, în acest cadru, de obiectivele invocate în special de asociațiile sportive în discuție în litigiul principal, care constau în asigurarea omogenității condițiilor în care sunt constituite echipele ce participă la competițiile de fotbal intercluburi care fac parte din aceste asociații, precum și în încurajarea formării tinerilor jucători de fotbal profesionist.

2. Cu privire la interpretarea articolului 101 alineatul (3) TFUE

- 118 Rezultă din însuși modul de redactare a articolului 101 alineatul (3) TFUE că orice acord, decizie a unei asocieri de întreprinderi sau orice practică concertată care se dovedește contrară articolului 101 alineatul (1) TFUE, ca urmare a obiectului sau a efectului său anticoncurențial, poate beneficia de o exceptare în cazul în care îndeplinește toate condițiile prevăzute în acest scop (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 1985, *Remia și alții/Comisia*, 42/84, EU:C:1985:327, punctul 38, precum și Hotărârea din 11 septembrie 2014, *MasterCard și alții/Comisia*, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 230), observându-se că aceste condiții sunt mai stricte decât cele menționate la punctul 113 din prezenta hotărâre.
- 119 Conform articolului 101 alineatul (3) TFUE, beneficiul acestei exceptări, într-un anumit caz, este condiționat de îndeplinirea a patru cerințe cumulative. În primul rând, trebuie să se stabilească, cu un grad de probabilitate suficient (Hotărârea din 6 octombrie 2009, *GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții*, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 95), că acordul, decizia unei asocieri de întreprinderi sau practica concertată în cauză trebuie să permită realizarea de creșteri în eficiență, contribuind fie la îmbunătățirea producției sau a distribuției produselor sau serviciilor relevante, fie la promovarea progresului tehnic sau economic. În al doilea rând, trebuie să se stabilească, în aceeași măsură, că o parte echitabilă a profitului obținut din aceste creșteri în eficiență este rezervată utilizatorilor. În al treilea rând,

acordul, decizia sau practica în cauză nu trebuie să impună întreprinderilor participante restricții care nu sunt indispensabile pentru realizarea unor asemenea creșteri în eficiență. În al patrulea rând, acest acord, această decizie sau această practică nu trebuie să ofere întreprinderilor participante posibilitatea de a elimina orice concurență efectivă pentru o parte semnificativă a produselor sau a serviciilor relevante.

- 120 Revine părții care invocă o astfel de exceptare sarcina de a demonstra, prin argumente și prin elemente de probă convingătoare, că sunt îndeplinite toate condițiile necesare pentru a beneficia de aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 1985, Remia și alții/Comisia, 42/84, EU:C:1985:327, punctul 45, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2009, GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 82). În cazul în care aceste argumente și aceste elemente de probă sunt de natură să oblige cealaltă parte să le combată în mod convingător, este permis, în lipsa unei astfel de contestări, să se concluzioneze că este îndeplinită sarcina probei care revine părții ce se prevalează de articolul 101 alineatul (3) TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 79, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2009, GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 83).
- 121 În special, în ceea ce privește prima condiție amintită la punctul 119 din prezenta hotărâre, creșterile în eficiență pe care acordul, decizia asocierii de întreprinderi sau practica concertată trebuie să le permită să le realizeze nu corespund oricărui avantaj pe care întreprinderile participante îl obțin din acest acord, din această decizie sau din această practică în cadrul activității lor economice, ci numai avantajelor obiective semnificative pe care acordul, decizia sau practica menționată, considerată în mod specific, permite să le realizeze pe diferitele sectoare sau piețe relevante. În plus, pentru ca această primă condiție să poată fi considerată îndeplinită, trebuie nu numai să se stabilească realitatea și întinderea acestor creșteri în eficiență, ci și să se demonstreze că acestea sunt de natură să compenseze inconvenientele care rezultă din acord, din decizia sau din practica în cauză pe planul concurenței (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iulie 1966, Consten și Grundig/Comisia, 56/64 și 58/64, EU:C:1966:41, pagina 502, și Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctele 232, 234 și 236, precum și prin analogie Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 43).
- 122 În ceea ce privește a doua condiție amintită la punctul 119 din prezenta hotărâre, aceasta implică stabilirea faptului că creșterile în eficiență a căror realizare trebuie să fie permisă de acordul, decizia asocierilor de întreprinderi sau practica concertată în cauză au un impact favorabil asupra tuturor utilizatorilor, indiferent dacă sunt profesioniști, consumatori intermediari sau consumatori finali, în diferitele sectoare sau piețe relevante (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Asnef-Equifax și Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, punctul 70, precum și Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctele 236 și 242).
- 123 Rezultă că, într-o situație în care comportamentul care încalcă articolul 101 alineatul (1) TFUE este anticoncurențial prin obiect, cu alte cuvinte prezintă un grad suficient de nocivitate pentru concurență, și în care este, pe de altă parte, de natură să afecteze diferite categorii de utilizatori sau de consumatori, trebuie să se determine dacă și, eventual, în ce măsură acest comportament are, în pofida nocivității sale, un efect favorabil asupra fiecăreia dintre acestea.

- 124 În ceea ce privește a treia condiție amintită la punctul 119 din prezenta hotărâre, referitoare la caracterul indispensabil sau necesar al comportamentului în cauză, aceasta implică aprecierea și compararea incidenței respective a acestui comportament și a măsurilor alternative care pot fi avute în vedere în mod real, pentru a stabili dacă creșterile în eficiență preconizate ale comportamentului menționat pot fi realizate prin măsuri mai puțin restrictive pentru concurență. În schimb, aceasta nu poate conduce la a alege, pe baza unui criteriu de oportunitate, între un astfel de comportament și astfel de măsuri alternative în ipoteza în care acestea din urmă nu ar fi mai puțin restrictive pentru concurență.
- 125 În ceea ce privește a patra condiție amintită la punctul 119 din prezenta hotărâre, verificarea respectării sale, într-un anumit caz, implică efectuarea unei examinări a elementelor de natură cantitativă și calitativă ce caracterizează funcționarea concurenței în sectoarele sau piețele relevante, pentru a determina dacă acordul, decizia unei asocieri de întreprinderi sau practica concertată în cauză oferă întreprinderilor participante posibilitatea de a elimina orice concurență efectivă în privința unei părți semnificative a produselor sau a serviciilor relevante. În special, în prezența unei decizii a unei asocieri de întreprinderi sau a unui acord la care au aderat în mod colectiv întreprinderi, cota de piață foarte importantă deținută de acestea poate constitui, printre alte împrejurări relevante și în cadrul unei analize de ansamblu a acestora din urmă, un indicator al posibilității pe care respectiva decizie sau respectivul acord o conferă, având în vedere conținutul și obiectul sau efectul său, întreprinderilor participante de a elimina orice concurență efectivă, motiv care exclude în sine beneficiul exceptării prevăzute la articolul 101 alineatul (3) TFUE.
- 126 Într-un mod mai general, examinarea diferitelor condiții menționate la punctul 119 din prezenta hotărâre poate necesita luarea în considerare a caracteristicilor și a particularităților sectorului/sectoarelor sau pieței/piețelor vizate de acordul, de decizia asocierii de întreprinderi sau de practica concertată în cauză, dacă aceste caracteristici și aceste particularități sunt decisive în ceea ce privește rezultatul respectivei examinări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2009, GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 103, precum și Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 236).
- 127 În plus, trebuie amintit că nerespectarea uneia dintre cele patru condiții menționate la punctul 119 din prezenta hotărâre este suficientă pentru a exclude beneficiul exceptării prevăzute la articolul 101 alineatul (3) TFUE.
- 128 În speță, va reveni instanței de trimitere sarcina de a se pronunța cu privire la aspectul dacă normele în discuție în litigiul principal îndeplinesc toate condițiile care permit ca acestea să beneficieze de o exceptare în temeiul articolului 101 alineatul (3) TFUE, după ce părților li s-a oferit posibilitatea de a-și îndeplini sarcina probei care le revine, astfel cum este amintită la punctul 120 din prezenta hotărâre.
- 129 În aceste condiții, trebuie să se observe, în ceea ce privește prima dintre aceste cerințe referitoare la avantajele obiective semnificative a căror realizare trebuie să fie permisă de un comportament care are ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, pe sectorul/sectoarele sau piața/piețele relevante, că normele în discuție în litigiul principal pot incita cluburile de fotbal profesionist să recruteze și să formeze tineri jucători, așadar, să intensifice concurența prin formare. Revine însă numai instanței de trimitere sarcina de a se pronunța, având în vedere argumentele și elementele de probă concrete prezentate sau care trebuie prezentate de părți, indiferent dacă sunt de ordin economic, statistic sau de altă natură,

cu privire la realitatea acestei incitări, cu privire la întinderea creșterilor în eficiență care decurg din aceasta în termeni de formare, precum și cu privire la aspectul dacă aceste creșteri în eficiență sunt de natură să compenseze inconveniențele care decurg din normele menționate pe planul concurenței.

- 130 În ceea ce privește a doua condiție, potrivit căreia comportamentul în discuție trebuie să aibă un efect favorabil pentru utilizatori, indiferent dacă este vorba despre profesioniști, despre consumatori intermediari sau despre consumatori finali, pe diferitele sectoare sau piețe vizate, trebuie subliniat că, în speță, „utilizatorii” includ, în primul rând, cluburile de fotbal profesionist și jucătorii înșiși. La aceasta se adaugă, în sens mai larg, „consumatorii” finali, care sunt, în sensul economic al termenului, spectatorii sau telespectatorii. Referitor la aceștia din urmă, nu se poate exclude *a priori* ca interesul pe care unii dintre ei îl au pentru competițiile intercluburi să depindă, între alți parametri, de locul de stabilire al cluburilor care participă la acestea și de prezența, în cadrul echipelor aliniată de cluburile respective, a unor jucători formați local. Va reveni, așadar, instanței de trimitere sarcina de a se pronunța în special, având în vedere argumentele și elementele de probă concrete prezentate sau care trebuie prezentate de părți, cu privire la aspectul dacă, pe piața pe care normele în discuție în litigiul principal o influențează în primul rând, și anume cea a recrutării jucătorilor de către aceste cluburi, acestea au un efect favorabil real nu numai asupra jucătorilor, ci și asupra tuturor cluburilor, precum și asupra spectatorilor și a telespectatorilor sau dacă, astfel cum s-a susținut în fața Curții, acestea acționează în practică în favoarea anumitor categorii de cluburi, dar, în același timp, și în detrimentul altora.
- 131 În ceea ce privește a treia condiție, referitoare la caracterul strict necesar al normelor în discuție în acțiunea principală, va reveni instanței de trimitere sarcina de a verifica, având în vedere argumentele și elementele de probă concrete prezentate sau care trebuie prezentate de părți, dacă măsuri alternative precum cele care au fost evocate în fața Curții, și anume impunerea unor cerințe de formare a jucătorilor în vederea acordării de licențe cluburilor de fotbal profesionist, instituirea unor mecanisme de finanțare sau a unor stimulente financiare pentru cluburile mici, sau un sistem de compensare directă a costurilor suportate de cluburile formatoare ar putea constitui, cu respectarea dreptului Uniunii (a se vedea în această privință Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 108 și 109, precum și Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctele 41-45), măsuri mai puțin restrictive pentru concurență.
- 132 În ceea ce privește a patra condiție, referitoare la aspectul dacă, deși restrâng concurența pe care o pot desfășura cluburile de fotbal profesionist prin recrutarea de jucători deja formați, normele în discuție în litigiul principal nu elimină totuși această concurență, elementul determinant este nivelul la care au fost stabilite proporțiile minime de „jucători formați pe plan local” care trebuie înscrise pe foaia de meci în raport cu numărul total de jucători care trebuie să figureze pe aceasta. Comisia a indicat în special că, în raport cu norme similare cu privire la care a trebuit să se pronunțe, aceste proporții minime nu i se par disproporționate, chiar ținând seama de faptul că cluburile de fotbal profesionist pot în realitate să fie nevoite să recruteze un număr superior de „jucători formați pe plan local” pentru a contracara riscuri precum producerea de accidente sau de boli. Cu toate acestea, numai instanța de trimitere este cea căreia îi va reveni, în definitiv, sarcina de a se pronunța cu privire la acest aspect.

- 133 Această comparație trebuie efectuată prin punerea în balanță, în măsura posibilului, a situației care rezultă din restrângerile concurenței în discuție în raport cu situația pieței relevante în cazul în care concurența nu ar fi fost împiedicată, restrânsă sau denaturată pe aceasta, ca urmare a acestor restrângeri.
- 134 În schimb, împrejurarea că normele în discuție în litigiul principal se aplică tuturor competițiilor intercluburi care aparțin UEFA și URBSFA, precum și tuturor cluburilor de fotbal profesionist și tuturor jucătorilor care participă la acestea nu este determinantă. Astfel, acest element este inerent înseși existenței unor asociații ce dispun, într-o anumită circumscripție teritorială, de o putere de reglementare pe care trebuie să o respecte toate întreprinderile ce sunt membre ale lor, precum și toate persoanele afiliate la acestea.
- 135 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere, în măsura în care privesc articolul 101 TFUE, că:
- articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă cu organizarea de competiții de fotbal la nivel european și puse în aplicare atât de respectiva asociație, cât și de asociațiile naționale de fotbal membre ale acesteia și care impun fiecărui club participant la competițiile menționate să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați fie de acest club însuși, fie în circumscripția teritorială a asociației naționale la care este afiliat respectivul club, precum și unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă cu organizarea de competiții de fotbal la nivel național și care impun fiecărui club ce participă la aceste competiții să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați în circumscripția teritorială a acestei asociații dacă se stabilește, pe de o parte, că aceste decizii ale unor asocieri de întreprinderi pot afecta comerțul dintre statele membre și, pe de altă parte, că au fie ca obiect, fie ca efect restrângerea concurenței între cluburile de fotbal profesionist, cu excepția situației în care, în cea de a doua dintre aceste ipoteze, se demonstrează, prin argumente și elemente de probă convingătoare, că acestea sunt în același timp justificate de urmărirea unuia sau mai multor obiective legitime și strict necesare în acest scop;
 - articolul 101 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că permite unor asemenea decizii ale unor asocieri de întreprinderi, dacă se dovedesc contrare alineatului (1) al acestui articol, să beneficieze de o exceptare de la aplicarea acestui din urmă alineat numai în cazul în care se demonstrează, prin argumente și prin elemente de probă convingătoare, că sunt îndeplinite toate condițiile necesare în acest scop.

C. Cu privire la întrebările preliminare în măsura în care privesc articolul 45 TFUE

1. Cu privire la existența unei discriminări indirecte sau a unui obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor

- 136 Trebuie arătat, în primul rând, că articolul 45 TFUE, care are efect direct, se opune oricărei măsuri, indiferent dacă aceasta este întemeiată pe cetățenie sau aplicabilă indiferent de cetățenie, care poate defavoriza resortisanții Uniunii atunci când aceștia doresc să exercite o activitate economică pe teritoriul unui alt stat membru decât statul lor membru de origine, împiedicându-i

sau descurajându-i să îl părăsească pe acesta din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 93-96, precum și Hotărârea din 16 martie 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, punctele 33 și 34).

- 137 În speță, astfel cum arată instanța de trimitere, reiese din înșiși termenii și din economia acestora că norme precum cele ale URBSFA sunt, la prima vedere, susceptibile să defavorizeze jucătorii de fotbal profesionist care doresc să exercite o activitate economică pe teritoriul unui stat membru, și anume Belgia, altul decât statul lor membru de origine, și care nu îndeplinesc condițiile impuse de aceste norme. Astfel, deși nu se întemeiază în mod direct pe un criteriu privind cetățenia sau reședința, aceste norme se întemeiază totuși pe o legătură cu caracter explicit „național”, iar aceasta din două perspective, după cum a arătat printre altele Comisia. Pe de o parte, acestea definesc „jucătorii formați pe plan local” ca fiind cei care au fost formați în cadrul unui club „belgian”. Pe de altă parte, acestea impun cluburilor de fotbal profesionist care doresc să participe la competițiile de fotbal intercluburi din cadrul URBSFA să includă pe lista jucătorilor lor și să înscrie pe foaia de meci un număr minim de jucători care îndeplinesc condițiile necesare pentru a putea fi calificați astfel.
- 138 Astfel, normele menționate limitează posibilitatea pe care o au jucătorii ce nu se pot prevala de o asemenea legătură „națională” de a fi incluși pe lista jucătorilor unor astfel de cluburi și înscriși pe foaia de meci, așadar, de a putea fi aliniați de aceste cluburi. După cum s-a arătat la punctul 60 din prezenta hotărâre, împrejurarea că este astfel vizată participarea jucătorilor la echipe, iar nu în mod formal posibilitatea de a angaja acești jucători, este lipsită de relevanță întrucât participarea la meciuri și la competiții constituie obiectul esențial al activității jucătorilor respectivi.
- 139 În această măsură, normele în discuție în acțiunea principală pot, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 43 și 44 din concluzii, să creeze o discriminare indirectă în detrimentul jucătorilor care provin dintr-un alt stat membru, în sensul că riscă să acționeze în principal în detrimentul acestora din urmă.
- 140 Rezultă că aceste norme aduc atingere, la prima vedere, liberei circulații a lucrătorilor, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere.

2. Cu privire la existența unei eventuale justificări

- 141 Pot fi admise măsuri de origine nestatală, chiar dacă acestea împiedică o libertate de circulație consacrată de Tratatul FUE, dacă se stabilește, în primul rând, că adoptarea lor urmărește un obiectiv legitim de interes general compatibil cu acest tratat și, prin urmare, de altă natură decât pur economică și, în al doilea rând, că acestea respectă principiul proporționalității, ceea ce implică faptul că sunt de natură să asigure realizarea respectivului obiectiv și că nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 104; Hotărârea din 16 martie 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 38, precum și Hotărârea din 13 iunie 2019, *TopFit și Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, punctul 48). În ceea ce privește în special condiția referitoare la aptitudinea unor astfel de măsuri, trebuie amintit că acestea nu pot fi considerate ca fiind apte să garanteze realizarea obiectivului invocat decât în cazul în care răspund cu adevărat preocupării privind atingerea acestuia în mod coerent și sistematic [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 septembrie 2009, *Liga Portuguesa de Futebol Profissional și Bwin International*, C-42/07, EU:C:2009:519, punctul 61, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2020, *Comisia/Ungaria (Învățământ superior)*, C-66/18, EU:C:2020:792, punctul 178].

- 142 În același mod ca în prezența unor măsuri de origine statală, revine autorului acestor măsuri de origine nonstatală sarcina de a demonstra că aceste două condiții cumulative sunt respectate [a se vedea prin analogie Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Comisia/Cipru, C-515/14, EU:C:2016:30, punctul 54, și Hotărârea din 18 iunie 2020, Comisia/Ungaria (Transparență asociativă), C-78/18, EU:C:2020:476, punctul 77].
- 143 În speță, va reveni, așadar, instanței de trimitere sarcina de a se pronunța cu privire la aspectul dacă normele URBSFA în discuție în litigiul principal îndeplinesc condițiile menționate, având în vedere argumentele și elementele de probă prezentate de părți.
- 144 În aceste condiții, trebuie amintit, în primul rând, că, având în vedere atât funcția socială și educativă a sportului, recunoscută la articolul 165 TFUE, cât și, mai larg, importanța considerabilă a sportului în Uniune, evidențiată în repetate rânduri de Curte, obiectivul care constă în încurajarea recrutării și a formării tinerilor jucători de fotbal profesionist constituie un obiectiv legitim de interes general (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 106, și Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 39).
- 145 În ceea ce privește, în al doilea rând, aptitudinea unor norme precum cele în discuție în litigiul principal de a atinge obiectivul în cauză, trebuie arătat, mai întâi, că acest obiectiv poate, în anumite cazuri și în anumite condiții, să justifice măsuri care, fără a fi concepute astfel încât să garanteze, în mod cert și cuantificabil în prealabil, o creștere sau o intensificare a recrutării și a formării tinerilor jucători, sunt totuși de natură să creeze stimulente reale și semnificative în acest sens (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctele 108 și 109, precum și Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctele 41-45).
- 146 În continuare, este necesar să se observe că, în măsura în care norme precum cele ale URBSFA în discuție în litigiul principal impun cluburilor de fotbal profesionist care doresc să participe la competițiile de fotbal intercluburi din cadrul acestei asociații să includă pe lista jucătorilor lor și să înscrie pe foaia de meci un număr minim de tineri jucători formați de un club din cadrul asociației menționate, oricare ar fi acest club, aptitudinea lor de a garanta realizarea obiectivului care constă în încurajarea recrutării și a formării tinerilor jucători la nivel local va trebui verificată de instanța de trimitere având în vedere ansamblul elementelor pertinente.
- 147 În această privință, instanța de trimitere va trebui să țină seama în special de aspectul că, prin faptul că pune pe același plan toți tinerii jucători care au fost formați de un club oarecare afiliat la asociația națională de fotbal în discuție, normele menționate ar putea să nu constituie stimulente reale și semnificative pentru unele dintre aceste cluburi, în special pentru cele care dispun de resurse financiare semnificative să recruteze tineri jucători pentru a-i forma ele însele. Dimpotrivă, o astfel de politică de recrutare și de formare, al cărei caracter costisitor, lung și aleatoriu a fost deja evidențiat de Curte pentru clubul în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 42), este plasată pe același plan cu recrutarea unor tineri jucători deja formați de orice alt club de asemenea afiliat la această asociație, indiferent de localizarea respectivului club în circumscripția teritorială a asociației menționate. Or, tocmai investiția locală în formarea tinerilor jucători, în special atunci când este realizată de cluburi mici, eventual în parteneriat cu alte cluburi din aceeași regiune, de dimensiune eventual transfrontalieră, contribuie la îndeplinirea funcției sociale și educative a sportului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 martie 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, punctul 44).

- 148 În al treilea rând, va trebui examinat, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 131 și 132 din prezenta hotărâre, caracterul necesar și proporțional al normelor în discuție în litigiul principal, în special al numărului minim de „jucători formați pe plan local” care trebuie să se includă pe lista jucătorilor cluburilor și să se înscrie pe foaia de meci, în temeiul acestor norme, în raport cu numărul total de jucători care trebuie să figureze pe acestea.
- 149 Toate elementele menționate la punctele precedente din prezenta hotărâre și, dacă este cazul, alte elemente pe care instanța de trimitere le-ar putea considera pertinente în lumina prezentei hotărâri vor trebui să facă obiectul unei aprecieri aprofundate și globale din partea acestei instanțe, având în vedere argumentele și elementele de probă prezentate sau care urmează să fie prezentate de părțile din litigiul principal.
- 150 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate de instanța de trimitere, în măsura în care privesc articolul 45 TFUE, că acest articol trebuie interpretat în sensul că se opune unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă de organizarea de competiții de fotbal la nivel național și care impun fiecărui club participant la aceste competiții să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați în circumscripția teritorială a acestei asociații, cu excepția cazului în care se stabilește că aceste norme sunt apte să garanteze, în mod coerent și sistematic, realizarea obiectivului care constă în încurajarea, la nivel local, a recrutării și a formării tinerilor jucători de fotbal profesionist și că nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv.

V. Cu privire la cheltuielile de judecată

- 151 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) Articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă cu organizarea de competiții de fotbal la nivel european și puse în aplicare atât de respectiva asociație, cât și de asociațiile naționale de fotbal membre ale acesteia și care impun fiecărui club participant la competițiile menționate să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați fie de acest club însuși, fie în circumscripția teritorială a asociației naționale la care este afiliat respectivul club, precum și unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă cu organizarea de competiții de fotbal la nivel național și care impun fiecărui club ce participă la aceste competiții să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați în circumscripția teritorială a acestei asociații dacă se stabilește, pe de o parte, că aceste decizii ale unor asocieri de întreprinderi pot afecta comerțul dintre statele membre și, pe de altă parte, că au fie ca obiect, fie ca efect restrângerea concurenței între cluburile de fotbal profesionist, cu excepția situației în care, în cea de a doua dintre aceste ipoteze, se demonstrează, prin argumente și elemente de probă convingătoare, că acestea sunt în același timp justificate de urmărirea unuia sau mai multor obiective legitime și strict necesare în acest scop.**

- 2) **Articolul 101 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că permite unor asemenea decizii ale unor asocieri de întreprinderi, dacă se dovedesc contrare alineatului (1) al acestui articol, să beneficieze de o exceptare de la aplicarea acestui din urmă alineat numai în cazul în care se demonstrează, prin argumente și prin elemente de probă convingătoare, că sunt îndeplinite toate condițiile necesare în acest scop.**
- 3) **Articolul 45 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor norme care au fost adoptate de o asociație responsabilă de organizarea de competiții de fotbal la nivel național și care impun fiecărui club participant la aceste competiții să înscrie pe lista jucătorilor săi, precum și să menționeze pe foaia de meci un număr minim de jucători formați în circumscripția teritorială a acestei asociații, cu excepția cazului în care se stabilește că aceste norme sunt apte să garanteze, în mod coerent și sistematic, realizarea obiectivului care constă în încurajarea, la nivel local, a recrutării și a formării tinerilor jucători de fotbal profesionist și că nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv.**

Semnături